

[Re]naturalizarea „Istoriei Moldovii” de J.A. Gebhardi în traducerea lui Ion Nemișescu. Practici de traducere la începutul secolului al XIX-lea[†]

Alexandra Chiriac[✉]*

Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Bd. Carol I 11, 700506 Iași, România

Despre articol

Istoric:

Primit 18 aprilie 2022

Acceptat 22 mai 2022

Publicat 26 septembrie 2022

Cuvinte-cheie:

istorie națională

traducător invizibil

practica traducerii

naturalizare și înstrăinare

fluență

Rezumat

Teoria și practica traducerii în perioada iluminismului românesc (1770–1830) reprezintă un domeniu fertil de analiză a modului în care textele, ideile și terminologia circulă în spațiul european. Folosindu-ne de conceptele lui Lawrence Venuti de ‘naturalizare’ și ‘înstrăinare’ a textelor prin traducere, articolul de față își propune să evidențieze, în baza unui studiu de caz, modul în care traducătorul, ca actor aparent invizibil, aduce în față publicului său țintă un discurs fluent și natural, presărat pe alocuri cu elemente de înstrăinare ce atrag atenția asupra caracterului de traducere al textului țintă. Un text de istorie universală scris de un autor german pentru un public german (*Geschichte der Moldau* de L.A. Gebhardi în 1788), tradus în limba română de Ion Nemișescu drept un text științific de istorie națională (*Istoria Moldovii*, 1808) devine un exemplu simptomatic pentru o practică de traducere ancorată în realitatea socio-culturală și lingvistică a culturii țintă. Analiza traductologică în baza celor două texte relevă astfel modul în care traducătorul român face o serie de alegeri de transpunere, conștiente sau nu, care au însă mereu în vedere publicul cititor pentru care realizează un text fluent ce împletește elemente familiare cu o viziune științifică străină și un discurs istoriografic modern.

1. Introducere

Perioada iluminismului românesc (1770–1830) se caracterizează printr-o amplă activitate de traducere și transpunere a literaturii vest-europene în limba română. Fără a exista o strategie unitară de selecție și prelucrare a textelor franceze, germane sau italiene, intelectualii români, ei înșiși cu formații și profesii variate, efectuează traduceri din cele mai diverse: de la literatură, la filosofie, istorie și științe în funcție de preferințe personale sau pentru a satisface o nevoie imediată (Dima & Dima, 2016). Fără a exista o teorie sau o practică canonizată a traducerii, intelectualii români ce se avîntă în acest demers apelează ‘instictiv’ la abordări din cele mai diverse pentru selecția, interpretarea și re-construcția textului sursă în cultura țintă. Georgiana Lungu-Badea (2014) caracterizează producția de traduceri din această perioadă drept una ancorată într-un „co-lingvism determinat istoric” care se reflectă într-o diversitate de metode de transpunere, de la extrema liberalismului de factură franceză în care textul sursă reprezintă un model orientativ pentru un text de sine stătător, prelucrat și adaptat culturii țintă, la celălalt pol al rigurozității germane ce pune în prim plan literalitatea traducerii și fidelitatea sa față de original (Lungu-Badea, 2014, p. 34–50). Indiferent de modul de abordare a procesului de traducere, toți traducătorii de limbă română din această perioadă, și nu numai cei din Transilvania, sînt actori implicați activ în dezbaterile politice, lingvistice și sociale ale vremii, astfel încît nici unul din produsele lor nu trebuie disociate de contextul în care sînt realizate (Dima & Dima, 2016). În consecință, traducerile din perioada iluminismului românesc reprezintă un obiect de

[†] Această lucrare este realizată cu sprijinul unui grant oferit de Ministerul Cercetării, Inovării și Digitalizării, CNCS-UEFISCDI, număr proiect PN-III-P1-1.1-TE-2019-0721.

* Adresă de corespondență: alexandra.chiriac@uaic.ro.

studiu fertil pentru modul în care transferul de texte, idei și concepte circulă din spațiul vest-european într-un moment de apogeu cultural în cel sud-est european care abia descoperea vastul material ideologic și socio-cultural existent și în care limba națională se afla în plin proces de standardizare.

2. *Istoria Moldovei. Circulația textului german și a traducerii românești*¹

Armonizarea universalului cu particularul, adică cu naționalul, și imaginea despre sine și despre celălalt ca fundament și suport în afirmarea națională se evidențiază cu precădere în traduceri de texte istorice din diferite limbi străine în limba română. Traducerea unor fragmente de istoriografie europeană, mai mult decât oricare alt tip de text, reliefează această imixtiune a culturii și limbii în politică și estetică, căci nu doar istoria, ci și limba în sine, prin selecția cuvintelor, prin opțiuni sintactice și semantice devine instrument de luptă în procesul de afirmare națională. În articolul de față ne propunem să analizăm practica de traducere a unui text de istorie națională, redactat în limba germană de către un istoric german, ca parte a unei istorii universale și tradus în limba română de către un funcționar ieșean la început de secol al XIX-lea, cu scopul de a îmbogăți literatura istorică românească cu o lucrare bine documentată și certificată de autoritatea științifică a prestigioasei Școli de la Göttingen².

Textul sursă ce stă la baza traducerii românești face parte dintr-un amplu proiect de istorie universală engleză³, tradus, adaptat și extins în Germania de renumiții profesori de istorie din jurul Academiei de la Göttingen, prin două mari proiecte editoriale *Allgemeine Welthistoire*⁴ și *Allgemeine Weltgeschichte*⁵. Aceste două proiecte de istorie universală, prin care Germania încerca să-și afirme statutul științific, dar și cel de putere central-europeană, reprezintă o colecție de volume individuale ce tratează istoria diferitelor naționalități ale lumii, de fapt doar ale Europei. Cele două serii circulă intens în spațiul central și sud-est european, fiind reeditate la Brünn, de Joseph Georg Traßler în editura lui F.A. Schrämbl și la Viena, într-o ediție neautorizată (Baar, 2010, p. 63–82).

În Principatele române ajung ambele proiecte de istorie universală germane, colecțiile complete regăsindu-se atât la Iași, la București, cât și la Cluj. La Iași este tradus în limba română un fragment din *Allgemeine Weltgeschichte* [Istoria generală], anume volumul 56 și 57: *Geschichte des Reichs Ungarn und der damit verbundenen Staaten* [Istoria Regatului Ungar și a țărilor învecinate] din ediția de la Brünn din 1788 (volumul 50–53 în ediția originală de la Leipzig). Textul sursă este semnat de profesorul german de

¹Pentru mai multe detalii, v. analiza completă a circulației textului în Chiriac (2022, p. 141–161).

²În jurul Universității de la Götting se adună o serie de nume mari din istoriografia germană iluministă: Johann Christian Gatterer (1729–1799), August Ludwig Schlözer (1735–1809), Christian Gottlieb Heyne (1729–1812) și Arnold Heeren (1740–1812). Aici se dezvoltă conceptul de ‘Universalhistorie’, un tip de discurs ce narează evenimentele istorice din perspectiva mai largă a cadrului filosofic, cultural, politic și economic în care acestea au loc, acordându-se o atenție deosebită relației dintre cauză și efect (Wiersing, 2007, p. 146–266).

³Proiectul german de istorie universală pornește drept un proiect de traducere a două serii englezești de la mijlocul secolului al XVIII-lea: *A Universal History, from the Earliest Account of Time to the Present, compiled from Original Authors and Illustrated with Maps, Cuts, Notes, Chronological and other Tables* (London, 1736) și seria editată de William Guthrie și John Gray *A General History of the World, from the creation to the present time* (London, 1764–1767).

⁴Seria editată de Siegmund Jacob Baumgarten *Übersetzung der Allgemeinen Welthistorie, die in England durch eine Gesellschaft von Gelehrten ausgefertigt worden* [Traducerea istoriei universale, realizate în Anglia de către o societate de savanți] în Editura lui Jacob Gebauer din Leipzig (1744–1813) care, începând cu volumul 31 se va desprinde de textul englezesc, va păstra doar structura originală, dar va cuprinde texte complet independente, sub numele de *Fortsetzung der Allgemeinen Welthistorie, durch eine Gesellschaft von Gelehrten in Teutschland und England ausgefertigt* [Continuarea istoriei universale, realizată de o societate de savanți din Germania și Anglia].

⁵Paralel cu seria lui Baumgarten, editura Weidmann Erben und Reich din Leipzig inițiază al doilea proiect de traducere a istoriei universale, editând sub îngrijirea lui Christian Gottlieb Heyne seria *Allgemeine Weltgeschichte, von der Schöpfung an bis auf gegenwärtige Zeit; welche alle bekannte Reiche und Staaten [...] in sich begreift; ausgefertigt von Wilhelm Guthrie, Johann Gray, und andern in diesen Theilen der Wissenschaften berühmten Gelehrten. Aus dem Englischen übersetzt. Aus den Originalschrifstellern berichtet, und mit einer fortlaufenden Zeitrechnung und verschiednen Anmerkungen versehen von Herrn Christain Gottlob Heyne, Professor der Beredsamkeit und Dichtkunst zu Göttingen. Leipzig, bei M.G. Weidmanns Erben und Reich* (1765–1818). Și aici începând cu volumul 44, ediția germană se desprinde de original și editează volume independente „după planul lui Wilhelm Guthrie și John Gray”.

la Academia din Lüneburg, Ludwig August Gebhardi, membru al Academiei de istorie de la Göttingen și colaborator în ambele proiecte de istorie universală⁶. Ion Nemișescu, vistiernic la Iași (Ursu, 1997, p. 7–21), traduce cele două volume ce reprezintă *Istoria Valahiei*, *Istoria Moldovei* și o parte a *Istoriei Bulgariei*, din care ne-au mai rămas astăzi doar câteva copii manuscrise⁷. Susținut de boierul Iordache Ilschi, căruia îi și dedică traducerea, Ion Nemișescu traduce textele lui Gebhardi despre Moldova și Țara Românească, fără să ne ofere foarte multe informații legate de motivația sa. Putem bănui că decizia de a traduce textul german s-a bazat pe dorința de a oferi cititorului român o lucrare erudită de istorie națională, bine fundamentată într-o amplă bibliografie străină, care să servească la formarea unei conștiințe naționale și/sau la colectarea de argumente științifice în lupta politică de emancipare națională⁸. Această presupunere este susținută de „Prefața” pe care Nemișescu o scrie la începutul *Istoriei Bulgariei*, justificându-și alegerea de a traduce istoria unui popor străin doar pentru că în cadrul acesteia există fragmente relevante istoriei naționale:

Fiindcă întru acé de obște istorie a toată lumea [...] să află și acest tom al Bulgariei pre larg alcătuit. Cu nerăbdare dar vor bănui iubitorii de știință cetitori pentru că nu s-au tălmăcit pre larg și întregă istorie și acestui pământ al Bulgariei, precum s-au tălmăcit istorie Valahiei și Moldovii. Însă, fiindcă scoposul și îndemnarea mé n-au fost ca să tălmăcesc toată această istorie de obște a lumii pentru alte țări și neamuri streine ce numai să trag dintr-însa toate povestirile ce să vor afla pentru neamul nostru al românilor (ms. 2876 BAR, f. 142^v)

Traducerea lui Nemișescu reprezintă un caz foarte interesant al modului în care un text străin își găsește o nouă funcționalitate și un nou rol în cultura țintă, căci istoria universală propusă de Școala de la Göttingen se transformă într-o istorie națională, menită să susțină din punct de vedere istoriografic, cultural și lingvistic lupta pentru independența românilor.

3. *Geschichte der Moldau și Istoria Moldovei*. Analiză traductologică

Ne vom servi în continuare de conceptele dezvoltate de Lawrence Venuti (2018) de ‘naturalizare’ (‘domestication’) și ‘înstrăinare’ (‘foreignization’) pentru a inventaria și analiza opțiunile lingvistice și discursive ale traducătorului, pe de o parte, și pentru a evidenția efectele etice și politice pe care textul românesc le are asupra publicului său, pe de cealaltă parte. Prin naturalizare, Venuti înțelege faptul că toate traducerile reprezintă o interpretare a textului sursă, o interpretare menită să medieze discursul străin într-un mod inteligibil și relevant pentru cultura țintă. Acest lucru se realizează printr-un proces dublu: pe de o parte traducerea decontextualizează textul sursă, extrăgându-l din contextul dinamic și intertextual în care acesta a fost produs, recontextualizându-l, integrându-l în cadrul lingvistic, cultural și discursiv din cultura țintă.

⁶Colaborator la ambele proiecte *Istorie universală* (Editura Gebauer din Halle) și *Istorie generală* (Editura Weidmanns Erben und Reich din Leipzig), Gebhardi a scris *Istoria Danemaricii și Norvegiei* (Editura Gebauer, 2 volume, ambele în 1770), *Istoria Regatului Ungariei și a țărilor învecinate* (Editura Weidmanns Erben und Reich, 4 volume: 1778, 1780, 1781, 1782), o *Istorie a Curlandei și Semgallen*, ca parte a *Istoriei Livoniei* (Editura Gebauer, 1789) și *Istoria tututor venzilor și statelor slave* (Editura Gebauer, 2 volume din 1790).

⁷*Istoria politică a Dachiei și a neamului românesc, tomul întâi pentru Valahia*, Iași 1808 (ms. 2866 BAR) și Tomul 2 (*Istoria Moldovei*) și Tomul III (*Istoria Bulgariei*) (ms. 2867 BAR), o copie din *Istoria Valahiei* în ms. IV-30 și ms. IV-18 de la Biblioteca Universitară din Iași și o alta ce se găsește la Biblioteca Academiei Române, ms. 4702 BAR, o copie incompletă realizată aparent de același copist probabil în 1809. *Istoria Moldovii* (tomul al doilea) are și o copie independentă, ms. 5702 BAR.

⁸În volumele sale, Gebhardi se bazează pe lucrări fundamentale ale epocii, printre care menționăm pe cei mai importanți istorici citați: Franz Joseph Sulzer, Georgius Pray, Johan Thumann, Antonio Maria del Chiaro, Joan Stritter, Martin Cromer, Ana Comnina, Ioan. Georg Schandtner, Giacomo di Pietro Lucari, Jozsef Benko, Jo. Leunclavius, Mathieu Dogiel, Ant. Bonifitius, Jean Louis Carra, Felix Dobner, Nicolai Isthuanffius, Fr. Chph Graf von Khevenhiller, Paul Richaut, G. Andr. Nordberg, Demetrius Prokopius, Jo. Alb Fabricius și mulți alții. Singurele surse ‘românești’ sau mai bine zis interne pe care le invocă sînt lucrările lui Dimitrie Cantemir: *Descriptio Moldaviae* (traducerea sa germane din revista de istorie a lui Büsching: *Magazin für neue Histoire und Geographie*), *Istoria imperiului otoman* și *Istoria ieroglifică*.

Astfel, traducătorul, ca agent activ al acestui dublu proces, transformă textul printr-o serie de alegeri, nu întotdeauna conștiente, pe care le face în baza unei matrici culturale proprii, ce include pe lângă cunoștințele lingvistice și stilul de traducere, și setul de valori, credințe și reprezentări individuale. Naturalizarea unui text străin reprezintă procesul de contextualizare lingvistică și culturală în ideologia dominantă a textului țintă, pentru a-l face familiar și accesibil publicului cititor. Înstrăinarea reprezintă fie eșecul naturalizării unui text, fie o strategie conștientă de alienare a textului tradus, de prezentare a sa drept o traducere și de disipare a iluziei că aceasta ar fi un text de sine stătător. Venuti utilizează categoria 'fluenței' ca un instrument de analiză a traducerilor ce poate evidenția atât naturalizarea, cât și înstrăinarea textului sursă, definind-o drept o strategie ce incryptează interpretarea traducătorului, îi ascunde rolul de mediator și îl face invizibil. Chiar dacă teoria invizibilității traducătorului dezvoltată de Venuti este construită în jurul spațiului anglo-american și analizează traduceri din secolul al XX-lea, categoria 'fluenței' în analiza traductologică a unor texte din perioada pre-modernă se dovedește a fi extrem de productivă în evidențierea modului în care traducerea românească naturalizează un text de istorie națională, redându-i coloratura locală, folosind dialectul istoric 'modern' al istoriografiei germane pentru a transpune publicului românesc episoade din istoria proprie, într-o limbă și printr-un discurs familiar și totodată străin.

Este puțin probabil ca Nemișescu să fi fost familiar cu teoriile și practicile de traducere franceze sau germane, cu amplele discuții despre rolul și statutul traducerii și producției literare în culturile vest-europene dina doua jumătate a secolului al XVIII-lea, însă se observă o serie de strategii și practici consecvente de traducere, în baza cărora am putea defini 'stilul' prin care vistiernicul ieșean obține o traducere fluentă și naturalizată a unui fragment de istorie națională, prezentată din perspectivă germană. Evidențierea acestui 'stil' individual de transpunere a ideilor, a terminologiei și al discursului în limba română este cu atât mai importantă, cu cât limba română se afla la acea vreme în plin proces de laicizare, 'românizare' și standardizare, iar traducerile efectuate în perioada 1770–1830 contribuie în mod decisiv la acest amplu proces de modernizare a limbii și culturii țintă.

Analiza pe care o propunem în continuare se bazează pe comparația între textul german și cel românesc despre Istoria Moldovei: *Allgemeine Weltgeschichte. Siebenunddreißigstes Buch. Beschluß der Geschichte der mit Ungarn verbundenen Staaten älterer und neuerer Zeit. Geschichte der Moldau*, Brünn, Editura lui F. A. Schrämbl 1788 (334 pagini) și *Istoria Moldovei. Alcătuită de Ludovig Gebhardi după planul lui Vilhelm Gutri, a lui Ioan Grai și a altor învățați englezi, culeasă de la cei mai buni istorici și cuprinsă în istoria lui ce de obște a toată lumea în limba nemțască, în tomul al 57-le. Acum întîieș data prefăcută în limba românilor împreună și cu Istoria Valahiei și a Bulgariei din limba nemțască de Ioan Nemișescu ot. vist. În orașul Iași, al anul 1808, Tomul al 2-le (141 file, ms. 2867 BAR). Această analiză traductologică se dorește un studiu de caz menit să contribuie la reconstrucția practicii de traducere, a modului în care, în lipsa unui canon și a unui standard, textul străin este naturalizat sau mai degrabă re-naturalizat în cultura românească, păstrîndu-se însă și suficiente elemente de înstrăinare, astfel încît să răspundă nevoii publicului țintă, cunoscător al cronicilor și scrierilor istorice naționale, de a avea acces la un text erudit de istoriografie modernă și la o perspectivă externă asupra propriei istorii.*

Istoria Moldovii poate fi considerată o traducere 'fidelă' a textului german, urmînd pas cu pas conținutul și stilul științific al textului sursă: de la pre-istoria Moldovii (83 de pagini în original și 32 de foi în traducere), începutul statului moldovean (10 pagini, respectiv 5 foi), apoi, într-o prezentare cronologică a domnitorilor, istoria medievală și pre-modernă, dedicîndu-se ample pasaje lui Alexandru cel Bun, Ștefan cel Mare și Despot Vodă. Nemișescu se oprește, însă în traducerea sa la anul 1714, pe cînd textul lui Gebhardi continuă încă 18 pagini, prezentînd cronologic evenimentele interne, dar mai ales cele externe din secolul al XVIII-lea, în special campaniile rusești împotriva turcilor desfășurate parțial pe teritoriul Moldovii. Și pentru *Istoria Valahiei*, Nemișescu se oprește la începutul secolului al XVIII-lea, eliminînd din traducere ultimele pagini din original. Putem doar specula că această omisiune se datorează dorinței traducătorului de a publica cele două texte și astfel de a evita cenzura care nu ar fi permis o analiză critică a evenimentelor de istorie recentă și a domniilor fanariote.

În afară de această omisiune semnificativă, textul românesc urmărește îndeaproape textul sursă, Nemi-

șescu optînd însă pentru naturalizarea textului german din punct de vedere lingvistic. Astfel, structuri tipic germane, precum atributul dezvoltat, locuțiuni verbale sau nominale, construcțiile modale sau complicata sintaxă germană sînt adaptate sistemului lingvistic românesc, obținîndu-se acea ‘fluență’ și cursivitate a lecturii.

Atributul dezvoltat, o structură uzuală în textele științifice germane, ce transformă o propoziție relativă în nominativ într-un adjectiv extins format cu ajutorul participiilor cu scopul de a conferi frazei concizie și precizie, nu poate fi transpus în limba română decît prin revenirea la propoziția relativă sau prin reformularea completă a frazei. Oferim doar cîteva exemple de astfel de transpuneri:

„[...] împreună și pe neamul pacinagiților și pecenegilor sau a visinilor care era unii cu lăcuitorii pămîntului acestuia sau mai mult supt jugul lor ” (IM, f. 5 ^v).	„[...] und dann die mit diesen verbündete und vielmehr von ihnen unterjochte Völkerschaft der Pazinaziten, Petschenegen und Vissener” (GM, S. 12).
„[...] ce și ținutul Brodinie ce să megieșăște Cumanie ” (IM, f. 15 ^v)	„[...] sondern auch die daran stoßende Provinz Brodinia ” (GM, S. 40).
„[...] ca să aducă cătră bisărica sa pe valahii cei ce lăcuia între cumani , cum și pe unguri și pe nemți ce primisă lege grecească” (IM, f. 17 ^r).	„[...] daß er unter den Kumanen wohnenden Walachen , Hungarn und Deutschen von der griechischen Kirche zu seiner Kirche zu bringen” (GM, S. 44).
„i-au adus aminte ca nu cumva să mai dé pricină moldovenilor să facă vreo străcăciune la strîmtoare drumului lor, fiind mai vîrtos // tulburați și mînieți și pentru pricina prăzilor celor mai de înainte ce au făcut leșii ” (IM, f. 61 ^r –61 ^v).	„und warnte den König für die durch die polnische Verheerungen zum Zorn gebrachten Moldauer , die ihm in den engen Wegen einen beträchtlichen Schaden zufügen könnten” (GM, S. 159).
„pentru că să temé că moldovenii, fiind tari de prințip în ideile slobozării , mai bucuroși să vor supune sultanului turcesc, decît vor primi această urmare a leșilor” (IM, f. 67 ^r).	„weil er fürchtete, daß die zu sehr an ihre eingebildete Freiheit gewöhnten Moldauer , ehe sie dieses litten, sich dem Großsultan unterwerfen” (GM, S. 173).
„cum că lege moldovenească nu este altă decît o creștinătate stricată prin eresuri ” (IM, f. 88 ^r).	„[...] erklärte [...] die moldauische Religion für ein durch Aberglauben ganz verderbtes Christentum ” (GM, S. 220).
„și la anul 1655 au dat ajutor împreună cu Racoți lui Costandin Basaraba, voivodul Valahii , de s-au pus iarăș în scaunul domnii sali din cari il izgonisă însuși supușii săi ” (IM, f. 126 ^v).	„Er verhalf 1655 nebst dem Fürsten Rakoczy dem von seinem Unterthanen vertriebenen walachischen Woywoden Konstantin Bassaraba wieder zu seinem Lande” (GM, S. 304).

Construcțiile cu verbe modale sînt transpuse în limba română prin verbe echivalente, mai ales atunci cînd este vorba de credibilitatea surselor citate sau veridicitatea evenimentelor narate:

„ au trebuit să fie zidit de iznoavă” (IM, f. 6 ^v).	„ muss wieder gebauet seyn ” (GM, S. 16).
„și adecă au trebuit să fie Ismailul și această raé de acum a cetății aceștie au trebuit să fie rămas în mîinile turcilor de sîngeacatul acesta” (IM, f. 76 ^v).	„dieses muß Ismail seyn , und das jetzt zu dieser Stadt gehörige Gebiet (Kaja) muß von dem neuen Sandschakate in den Händen der Turken zurückgeblieben seyn ” (GM, S. 194).
„ nu să poate crede că ...” (IM, f. 92 ^v).	„ hat nicht wohl geschehen konnte ” (GM, S. 231).

Alteori se optează pentru expresii cu sens modal, ca de exemplu:

Nemișescu reformulează fraza germană și prin transpunerea unui substantiv printr-o construcție verbală, mult mai naturală limbii române:

Alteori, Nemișescu reformulează construcția pasivă germană printr-o construcție echivalentă în activ, păstrînd sensul, dar modificînd accentele:

„pre care Cheghenes îmbლა să-l potoale ” (IM, f. 8 ^r). „au aşăzat cîtă oardă tătărăscă cu voevodul ei cu poroncă ca să nu să strămute niciodată de pre lîngă țărmuri” (IM, f. 21 ^v).	„diesen sollte Kengenas dämpfen ” (GM, S. 19). „er verlegte [...] einige Stammfürsten, die die Ufer desselben nie verlassen durften ” (GM, S. 55).
„la care asămine și craiul, după voința boerilor, au fost silit să rădice război împotriva frăține-său” (IM, f. 42 ^r).	„Der König mußte nun gegen seinen Bruder in das Feld ziehen ” (GM, S. 108).
„însă acel război au rămas apoi de nu s-au pus în lucrare ” (IM, f. 115 ^v).	„Allein dieser Zug mußte unterbleiben ” (GM, S. 281).
„iar mai la urmă, de iznoavă s-au mai îndesat Irimie la scaunul domniei pe carele fusă să silit de l-au părăsit ” (IM, f. 117 ^r).	„Endlich drängte sich Jeremias abermals [...] auf den Fürstenthron, den er hatte verlassen müssen ” (GM, S. 284).
„acum era dator să să osîrduiască să înveță știință streine” (IM, f. 124 ^r).	„und sollten nun sich streben , fremde Wissenschaften zu erlernen” (GM, S. 298).
„să facă între sine unire pretinească și să să încuscrească amîndoi” (IM, f. 27 ^r)	„ein Bündnis und eine Verheiratung zu machen” (GM, S. 71)
„unde să afla tăbărit ” (IM, f. 37 ^v)	„in das Lager ” (GM, S. 97)
„l-au rugat să să milostivască asupra sa și să-i dé ertare ” (IM, f. 37 ^v)	„und bat um Verzeihung und Gnade ” (GM, S. 97)
„i s-au dat voe de au mers [...] de s-au închinat craiului” (IM, f. 44 ^v)	„wurde [...] zu der Huldigung gelassen” (GM, S. 115)
„i-au trimes glonțuri și săgeț[i], îngrozindu-l că [...]” (IM, f. 103 ^v)	„sandte ihm [...] Kugeln und Pfeilen mit der Drohung , dass [...]” (GM, S. 254)
„au pus piedecă acei dușmăni, făgăduind chesariului și voivodului // că însuș el le va face răsplătitoare îndestulare ” (IM, f. 113 ^v –114 ^r)	„[...] hinderte die Feindseligkeiten und versprach dem Kaiser und dem Fürsten eine Genugthuung ” (GM, S. 277)
„[au fost] și sălniciți de s-au lepădat legea creștineasca” (IM, f. 119 ^r)	„ zur Abschwörung des christlichen Glaubens gezwungen” (GM, S. 288)
„în silă s-au cununat cu dînsa” (IM, f. 125 ^v)	„erzwang die priestliche Trauung ” (GM, S. 301)
„l-au silit de au lepădat domnie ” (IM, f. 127 ^v)	„ zu der Abdankung zwangen” (GM, S. 306)
„căzînd în prepus că ar fi hain ” (IM, f. 128 ^v)	„gerieth in den Verdacht einer Treulosigkeit ” (GM, S. 307)
„După aceasta, trecînd leșii preste Nistru ” (IM, f. 133 ^r)	„ Bei dem Übergang über den Dneester fanden die Polen [...]” (GM, S. 318)
„Însă hanul, rînduind vichil în Moldova și Valahie asupra antilor și a slavilor, pe Cuvrat , un domn bulgăresc a hunogudurilor, au cîștigat Bulgarie prilej [...]” (IM, f. 5 ^r)	„Allein da Kuvrat , ein bulgarischer Fürst der Hunoguduren, der vom Chane zum Statthalter über die Anten und Slavinen in der Moldau und Walachei bestellt wurde [...]” (GM, S. 12)
„au auzit că sînt mai puternici și mai politiciș[i] decît pacinașii” (IM, f. 11 ^r)	„Hörte, daß sie für mächtiger und folglich auch für edeler als die Patzinaziten gehalten wurden ” (GM, S. 26)
„[...] pînă la anul 1552. Și atuncé pre cei din Cazan i-au strîmtorit Vasiliovici, țarul rusăsc, iar pre cei din Astrahan la anul 1554 ” (IM, f. 30 ^r)	„Diese wurden durch den russischen Zaar Joan Masiljowitsch in Kasan 1552, in Astrakan aber 1554 bezwungen ” (GM, S. 79)
„diadohii lui Lașcu au primit a cugeta iarăș grecește ” (IM, f. 36 ^v)	„Die Nachfolger des Laczko wurden wieder griechisch gesinnt [...]” (GM, S. 95)

„iară în anul al doile după aceea, orbindu-l frate-său Ștefan, i-a răpit domnie ” (IM, f. 49 ^r)	„und ward im zweiten Jahre danach von seinen Bruder geblendet und der Herrschaft beraubt ” (GM, S. 127)
„Iar craiul leșesc, strângînd șleahța , au scos cetățile” (IM, f. 66 ^r)	„ Der polnische Adel ward aufgeboden , entsetzte die Schlösser” (GM, S. 170)
„După aceea au întors Alecsandru toate mănăstirile iarăș // pe călugări și egumenii lor și pre la locurile cele de pre afară unde era închinat” (IM, f. 96 ^r –96 ^v)	„ Die Klöster wurden ihren Mönchen, Äbten und auswärtigen Oberen und Herren wieder eingeräumt ” (GM, S. 239)
„Și primind de la turci toate aceste cereri ” (IM, f. 105 ^v)	„ Alle diese Forderungen wurden bewilligt ” (GM, S. 258)
„Cetea Sucevii unde își trimisă Vasălie pe doamna sa și pe ficiorul său și avere ” (IM, f. 125 ^v)	„Sutschava, in welcher des Woywoden Gemahlin, Sohn und Reichtum gebracht waren ” (GM, S. 302)
„Drept aceea sultanul l-au mazilit pre dînsul ” (IM, f. 126 ^v)	„Daher ward Stephan abgesetzt ” (GM, S. 304)

Dorința traducătorului de a obține un text fluent în limba română transpare și din modificările pe care le face la nivel sintactic, urmînd o construcție naturală a frazei românești:

„Iar Ghile, mai marele lor, au rămas în urmă și după cinci ani, slăbindu-să pacinageții printr-un război de Salomon, craiul unguresc, au aflat Ghila vreme cu prilej ca să să lășască în Moldova și în Țara săcuilor” (IM, f. 12 ^v).	„Ihr damaliger Oberherr, Gyula, war zurückgeblieben // und fand bald nachher Gelegenheit, sich in der Moldau und in Zeckerlande weiter auszubreiten, da nach fünf Jahren der hungarische König Salomon die Pazinaziten durch eine Schlacht entkräftete” (GM, S. 30–31).
„Drept aceea craiul Bela au început a cerca prin oareșcare miluire și pronomie ca să potoale mähneciune și pornire lor ce hotărîta asupra lui pentru ucidere craiului lor” (IM, f. 22 ^r).	„Daher suchte der König Bela das Mißtrauen und den Groll, den sie über ihres Königs Ermordung gegen ihn gefaßt hatten, durch mancherlei Begnadigungen und Vorrechte zu vertilgen” (GM, S. 56).
„Și mulți ani mai înainte de a ajunge în Moldova s-au învăluit prin tătării” (IM, f. 42 ^v).	„Und hatten schon seit mehrern Jahren die Tataren durchkreuzt, ehe sie die Moldau erreichten” (GM, S. 111).
„Iar sultanul iarăș i-au poroncit ca să dei înapoi locurile și prăzile leșilor, ce el și cătră acesta s-au arătat neascultător, crezînd că sultanul să află pré tare îndeletnicit cu persii și nu va puté pedepsi neascultare lui” (IM, f. 107 ^v).	„Der Sultan befahl ihm, die Örter und die Beute zurückzugeben. Aber er glaubte, daß der Sultan zu sehr mit den Persen beschäftigt sey, als // daß er ihn strafen könne, und ward ungehorsam” (GM, S. 264–265).

Naturalizarea textului german devine evidentă și analizînd transpunerea locuțiunilor verbale germane: ‘Funktionsverbgefügen’, combinații de verb cu substantiv, deseori însoțite de o prepoziție și un caz anume. Oferim cîteva exemple transpuneri ‘naturale’ limbii române:

„ au căzut supt stăpînire lui Athea” (IM, f. 3 ^r)	„ geriethen unter die Herrschaft von Atheas” (GM, S. 6)
„ hotărîse ” (IM, f. 13 ^r)	„ war in Begriff ” (GM, S. 32)
„Dintre acestea trebuie să să socotească că [...]” (IM, f. 19 ^v)	„Hieraus muss man die Folge ziehen ” (GM, S. 50)
„au hotărît ” (IM, f. 24 ^r)	„ den Vorsatz erfaßten ” (GM, S. 62)
„ca să să folosască din nequțătorie” (IM, f. 31 ^r)	„Um von dem Handel mit den Tataren Vorteil zu ziehen ” (GM, S. 81)
„ghenovezii au biruit pe venețieni” (IM, f. 31 ^v)	„Genuaner behielten die Oberhand ” (GM, S. 82)

„ au tras Ștefan [...] folos ” (IM, f. 64 ^r)	„ machte Stephan [...] Gebrauch ” (GM, S. 165)
„ pricinuind [...] o mare uimire leșilor” (IM, f. 64 ^r)	„ setzte diese [die Polen] in eine große Verlegenheit ” (GM, S. 165)
„n-au vrut să să înduplece la sfatul craiului” (IM, f. 65 ^v)	„wollten [...] dem Könige kein Gehör geben ” (GM, S. 170)
„ răsipind desăvârșit ” (IM, f. 68 ^v)	„ richteten [...] zu Grunde ” (GM, S. 175)
„ fiind plecați poroncii sale ” (IM, f. 71 ^v)	„ihm zu Gebote standen ” (GM, S. 183)
„ au facut pretenție ” (IM, f. 73 ^v)	„ nahm ... in Anspruch ” (GM, S. 187)
„l-au făcut a să liniști ” (IM, f. 74 ^r)	„ brachte ihn zur Ruhe ” (GM, S. 188)
„ era îngrijet numai pentru turci ca să-i scape fără strânciunări” (IM, f. 74 ^r)	„ trug Sorge , dass die Türken geschont wurden” (GM, S. 189)
„ să să siguripsască pe sine ” (IM, f. 75 ^v)	„ sich in Sicherheit setzen ” (GM, S. 192)
„ cu mari minie s-au tulburat ” (IM, f. 76 ^v)	„er setzte ... in heftigem Zorn ” (GM, S. 195)
„ au apucat podul ” (IM, f. 84 ^v)	„die Brücke in Besitz nahm ” (GM, S. 213)
„ să ridice zurba ” (IM, f. 90 ^v)	„ zum Ausbruch zu bringen ” (GM, S. 227)
„l-au lasat în mîinile dușmanilor” (IM, f. 91 ^v)	„ gab Preis dem Feinde” (GM, S. 229-230)
„și prinzîndu-l de viu ” (IM, f. 92 ^v)	„ fiel lebendig in die Hände ” (GM, S. 231)
„ aprinzîndu-sa de minie ” (IM, f. 94 ^v , 95 ^v)	„ gerieth ... in Zorn ” (GM, S. 236, 237)
„au hotarît mai bine” (IM, f. 101 ^v)	„hat den Entschluß gefasst ” (GM, S. 250)
„Și prin acest lucru s-au spăimîntat toți lăcuiitorii” (IM, f. 103 ^v)	„Dieser Anblick setzte die Einwohner der Stadt in Schrecken und Erstaunen ” (GM, S. 254)
„n-au mai stătut turcii pe gînduri ” (IM, f. 106 ^r)	„so machte man sich kein Bedenken ” (GM, S. 259)
„au luoat în stăpînire Achermanul” (IM, f. 109 ^v)	„und Ackjermann in seine Gewalt brachte ” (GM, S. 268)
„ca să să roage craiului sa-i dei ajutori ” (IM, f. 118 ^v)	„ um Hilfe zu bitten ” (GM, S. 287)
„Drept aceia boerii Porții din pricina acestor urmări dușmănești s-au îndemnat ” (IM, f. 119 ^r)	„Der Staatsbediente der Pforte nahm von dieser // Feindseligkeit Anlass ” (GM, S. 288–289)
„ era întru atîta ipolipsis ” (IM, f. 133 ^r)	„ stand in einer so großen Achtung ” (GM, S. 317)

Însă nu întotdeauna traducătorul reușește să obțină o traducere fluentă, probabil din lipsa echivalentului românesc. Întîlnim astfel și calcuri lingvistice, în special în transpunerea acestor locuțiuni germane în română:

„ca să rădice acest catahrisis ” (IM, f. 16 ^r)	„dass er diesen Unfug beheben ” (GM, S. 42)
„au părăsit nădejde de a-ș pute stăpâni Ungarie” (IM, f. 29 ^v)	„ gaben die Hoffnung , Ungarn zu behaupten, auf ” (GM, S. 77)
„toate aceste n-au făcut nici o tiparire în inimile boierilor și a norodului” (IM, f. 140 ^r)	„ machte .... keinen Eindruck auf die Edelen und das Volk” (GM, S. 331)
„ au cazut în gilceavă oștile” (IM, f. 75 ^r)	„war [...] in eine Fehde gerathen ” (GM, S. 191)
„ să-l ție în rînduială ” (IM, f. 90 ^v)	„ in Ordnung halten ” (GM, S. 226)
„ au facut cîtăva tiparire ” (IM, f. 99 ^r)	„ machte einigen Eindruck ” (GM, S. 245)
„ au căzut boerii întru atîta spaimă ” (IM, f. 118 ^r)	„ geriethen die Bojaren so sehr in Schrecken ” (GM, S. 286)

Astfel de calcuri sînt prezente și în transpunerea în română a nenumăratelor cuvinte compuse germane:

„multe saduri de orășani grecești” (IM, f. 5 ^v)	„viele griechische Pflanzbürger ” (GM, S. 12)
„ domni a fameliilor ” (IM, f. 6 ^r)	„ Geschlechtsfürsten ” (GM, S. 14)
„ bătrenii a neamurilor ” (IM, f. 12 ^r)	„ Geschlechtsältesten ” (GM, S. 29)
„ prințipul Coronie ” (IM, f. 17 ^r , 23 ^r)	„ Kronprinz ” (GM, S. 44, 59)

„silnic al lumii” (IM, f. 42 ^v)	„Welteroberer” (GM, S. 109)
„slobozi de dajdie” (IM, f. 56 ^r)	„steuerfrei” (GM, f. 145)
„cu scrisoare împrejur” (IM, f. 64 ^v)	„Umschrift” (GM, S. 167)
„tabăra carălor” (IM, f. 73 ^v)	„Wagenburg” (GM, S. 188)
„ghenaral capitan” (IM, f. 79 ^r)	„Generalkapitän” (GM, S. 200)
„despărțire căsătorii” (IM, f. 87 ^r)	„Ehescheidung” (GM, S. 218)
„adunare deschisă de cărți” (IM, f. 88 ^r)	„eine öffentliche Bücherversammlung” (GM, S. 220)
„ornatul domnesc” (IM, f. 94 ^r)	„Woywodenornat” (GM, S. 235)
„munca mâinilor” (IM, f. 124 ^r)	„Handarbeiten” (GM, S. 298)

Cuvintele compuse, atât de tipice limbii germane, sînt însă deseori transpuse în traducerea lui Nemișescu, fie prin explicații mai lungi, fie prin echivalente românești încetățenite în limbă, fie prin neologisme:

„alianție” (IM, f. 3 ^r)	„Bundesgenossenschaft” (GM, S.6)
„oștile lor cele de ajutoari” (IM, f. 13 ^r)	„Hilfsheeren” (GM, S. 32)
„cetăți grecești de pe lîngă apă” (IM, f. 14 ^v)	„Seefestungen” (GM, S. 37)
„așazămint de învoială [...] pentru primeana neguțătoriei” (IM, f. 21 ^v)	„Handelsvertrag” (GM, S. 56)
„oaste de stavroțari” (IM, f. 23 ^r)	„Kreuzfahrer” (GM, S. 60)
„episcop al Milcovului numai cu numele” (IM, f. 25 ^v)	„Titularbischof” (GM, S. 66)
„duhului său ce avé de a săpune și a robi” (IM, f. 29 ^v)	„sein Eroberungsgeiste” (GM, S. 78)
„multe oarde de volintiri de tătarii și cumani” (IM, f. 32 ^v)	„viele tatarisch-kumanischer Freibeuter” (GM, S. 86)
„cojocari” (IM, f. 34 ^r)	„Pelzhändler” (GM, S. 89)
„nepot de frate lui Petru” (IM, f. 37 ^v)	„des Peters Bruderssohn” (GM, S. 97)
„hrisoavele celor de primire protecsie” (IM, f. 38 ^r)	„Huldigungsurkunden” (GM, S. 98)
„pîna la săvîrșire anilor celor copilărești” (IM, f. 46 ^r)	„geendigter Minderjaehrigkeit” (GM, S. 118)
„brîele aceste ce să dau bir” (IM, f. 46 ^v)	„dieser Zins-Camchen” (GM, S. 120)
„fabrice de mătasa” (IM, f. 46 ^v)	„Seidenwebereien” (GM, S. 120)
„istrumenturi pentru luoări cetăților și răzărvă de ostaș[i] proaspeț[i]” (IM, f. 57 ^v)	„Belagerungswerkzeuge und neue Kriegsleute” (GM, S. 149)
„prin vicleşugul pîrcălabului cetății” (IM, f. 58 ^r)	„durch Verrätern des Schlosshauptmanns” (GM, S. 151)
„o politie cu o sistimă ca să sté totdeauna cu armele în mîini și să să hrăneasca din prăzi” (IM, f. 175)	„Soldatenfreistaat” (GM, S. 175)
„magaziinele cele pline de mărfuri a neguțătorilor” (IM, f. 68 ^v)	„die Waarenlager der Handelsleute” (GM, S. 175)
„heritisiri” (IM, f. 69 ^v)	„Glückswünsche” (GM, S. 178)
„tunurele de her de cele mici de corabii” (IM, f. 71 ^r)	„kleine eiserne Schiffskanonen” (GM, S. 181)
„priceput în trebile politicești” (IM, f. 71 ^v)	„staatsverständiger” (GM, S. 184)
„patrioți si rudeneile lor” (IM, f. 74 ^v)	„Landsleute und Blutsfreunde” (GM, S. 190)
„Jolde, ginerele ei” (IM, f. 80 ^r)	„ihren Tochtermann Zoldan” (GM, S. 202)
„bună cunoștință pentru lume” (IM, f. 81 ^r)	„Weltkenntnis” (GM, S. 206)
„prin ne iubire de sine și prin fățarnicie evlavioasă” (IM, f. 81 ^r)	„Uneigennütlichkeit und fromme Gleissnerie” (GM, S. 205)
„rîvna ce avé la slujbă” (IM, f. 81 ^v)	„Dienstschafsbegierde” (GM, S. 206)
„duhul cel răscolnic” (IM, f. 82 ^v)	„Empörungsgeste” (GM, S. 208)
„scara pentru spița neamului” (IM, f. 82 ^v)	„Stammbaum” (GM, S. 208)
„arhistratigul” (IM, f. 84 ^r)	„Feldherr” (GM, S. 212)

„zioa de Bobotează” (IM, f. 85 ^r)	„Dreikönigsfeste” (GM, f. 214)
„dregatorie de ispravnic” (IM, f. 85 ^v)	„das Amt eines Befehlhabers” (GM, S. 215)
„deprindere de multe fimei” (IM, f. 87 ^r)	„Vielweiberei” (GM, S. 218)
„ostași ispitiți la război” (IM, f. 93 ^v)	„kriegserfahrene Soldaten” (GM, S. 233)
„care l-au ținut multă vreme la pat” (IM, f. 97 ^v)	„bettlägerig machte” (GM, S. 242)
„limba ce de procopsală” (IM, f. 98 ^v)	„Gelehrtensprache” (GM, S. 244)
„prietenii și partezanii lui” (IM, f. 100 ^r)	„Blutsfreunde und Anhänger” (GM, S. 247)
„buricul neguțătorii” (IM, f. 104 ^r)	„Mittelpunkt des Handels” (GM, S. 255)
„mitropolis” (IM, f. 108 ^v)	„Hauptsitz” (GM, S. 267)
„Marele logf.” (IM, f. 100 ^r)	„Grosskanzler” (GM, S. 271)
„ca pre un vînzători de patrie” (IM, f. 113 ^v)	„als ein Hochverräther” (GM, S. 277)
„îndreptari neadevărate” (IM, f. 114 ^r)	„Scheingründe” (GM, S. 278)
„oaste de stavrofuri” (IM, f. 114 ^v)	„Kreuzfahrerheer” (GM, S. 278)
„zioa de Florii” (IM, f. 115 ^r)	„Palmsontag” (GM, S. 280)
„corespondențe” (IM, f. 120 ^r , 126 ^v , 137 ^v)	„Briefwechsel” (GM, S. 290, 304, 326)
„alți mulți oficiali mai mari din oaste leșilor” (IM, f. 120 ^v)	„verschiedene polnische hohe Kriegsbediente” (GM, S. 291)
„dajdie de bani pentru ca să-l ia în apărare” (IM, f. 124 ^v)	„Schutzgeld” (GM, S. 299)
„o diplomă prin care îl face ca este drept patriot” (IM, f. 125 ^r)	„Naturalisationsurkunde” (GM, S. 301)
„în testamentul leșesc” (IM, f. 126 ^r)	„In der polnischen Naturalizationsakte” (GM, S. 303)
„o cișmă de argint aruncătoare de apă foarte cu meșteșug lucrată” (IM, f. 129)	„einen künstlichen silbernen Springbrunnen” (GM, S. 309)
„herghelegiu” (IM, f. 132 ^r)	„Pferdehirte” (GM, S. 316)

Nemișescu intervine rareori în textul german, respectînd principiul fidelității traducerii față de original, însă își orientează expunerea istorică spre cititorul român, încercînd să confere textului său o cursivitate a narațiunii, adăugînd adverbe, în special la începutul frazelor sau adăugînd conjuncții. De exemplu la începutul multor fraze, adverbele germane „daher” sau „darauf” sînt traduse corespunzător prin „drept aceia”. În multe instanțe însă, și în special în a doua parte a traducerii „drept aceia” (f. 13^r, 82^v, 88^v, 93^v, 98^r, 99^r, 99^v, 108^r, 111^v, 116^r, 118^r, 119^r, 119^v, 120^v, 122^r, 125^v, 127^r, 128^v, 131^r, 132^v, 134^v, 135^r, 138^r, 139^v) reprezintă o adăugare pe care traducătorul o face pentru a conferi o fluentă în plus textului românesc. Alte adverbe adăugate cu același scop sînt și „după aceasta / după aceea” (f. 2^v, 84^v, 102^v, 110^r, 119^r, 122^r, 125^v, 126^r, 127^r, 128^r, 133^r, 133^v, 140^r), „iar” (f. 14^v, 57^v, 102^v, 104^r, 111^v, 116^r, 122^r, 125^v), „apoi, după ce” (f. 52^v), „pentru aceasta / pentru aceea” (f. 54^v, 60^v, 66^v, 106^v, 107^v, 109^r, 112^r, 120^v, 135^v), „și pe urmă” (f. 58^v), „însă apoi / apoi” (f. 59^v, 92^r), „asămîne și” (f. 93^r, 120^v, 134^v), „însă” (f. 100^r, 109^v, 133^r), „însă, în grabă după aceia” (f. 127^r), „încă” (f. 108^v), „dar, cu toate aceli” (f. 114^v), „și, mai înainte” (f. 128^r), „mai pre urmă” (f. 130^r), „deci, prin aceia” (f. 134^r), „și atunci” (f. 139^v). De asemenea, Nemișescu decide cîteodată să unească două propoziții germane într-o singură frază prin adăugarea de conjuncții, cu scopul de a evidenția raportul cauză-efect între două evenimente sau de a conferi naturalețe textului românesc:

„După adunarea Domniei sale Miles a istoriilor rusăști, să arată că în Permie să găsește [...]” (IM, f. 11 ^v)	„Hrn. Müllers Sammlung russischer Geschichte IV. Th., S. 29. Es findet sich in Permien” (GM, S. 28)
„craiu nu numai că l-au primit supt apărare sa, dar l-au și dăruit” (IM, f. 13 ^v)	„und wurde geschützt und beschenkt” (GM, S. 35)
„Însă nici această episcopie despre miazănoapte n-a	„Allein auch dieses nördliche Bischofthum war nicht

fost trainică pentru că diadohii lui Lașcu” (IM, f. 36 ^v)	dauerhaft. Die Nachfolger des Laczko” (GM, S. 95)
„ca să-i dé femeie pe sora sa Elisaftea, căci această prenșasă l-ar fi unit cu toți megieșii cei puternici papistași” (IM, f. 65 ^v)	„und bat sich Elisabeth [...] zu seiner Gemahlin aus. Diese Prinzessin würde ihn mit allen mächtigen katholoschen Nachbarn in Verbindung gebracht haben” (GM, S. 169)
„pre carele îl surpasă Despot, căci însuș și voevodul Ardealului” (IM, f. 95 ^v)	„Den der Despot gestürzt hatte. Der siebenbürgische Fürst [...]” (GM, S. 237)
„fu goniț amîndoi de Mihai, pentru că moldovenii să întăritasă asupra lui Irimie pentru nește biruri noi ce scosăsa în țară” (IM, f. 115)	„wurden aber verjagt. Die Moldauer waren gewisser neuer Steuern wegen gegen Jeremias aufgebracht” (GM, S. 281)
„Însă amîndoi arătările aceste sînt neadevărate, căci la 8 zile a lui martie 1619” (IM, f. 120 ^r)	„Beide Jahreszahlen sind falsch. Am 8. März 1619” (GM, S. 292)
„adecă despre parte leșilor să nu să îngăduiască în Țara leșască domni maziliți și alți pribegi moldovenești, iar despre parte turcească să să încredințeză săguranție în Moldova pentru neg[u]țătorii cei călători printr-însa armeni și alții” (IM, f. 129 ^v)	„[...] daß man im polnischen Reiche keine abgesetzten Fürsten und Flüchtlinge dulden, in der Moldau aber den durchreisenden armenischen und anderen Kaufleuten eine völlige Sicherheit verschaffen solle” (GM, S. 310)

Nemișescu pare să aibă mereu în vedere cititorul pentru care efectuează traducerea, căci prezența sa în textul românesc ca intermediar devine palpabilă, atunci cînd aduce clarificări anumitor pasaje pe care le consideră a fi prea vagi în exprimare sau în care se expun fapte și evenimente puțin familiare cititorului român. Ilustrăm doar cîteva exemple:

„fu însuș ucis de unguri și ostașii lui prinzîndu-să robi” (IM, f. 13 ^v)	„War [...] bei der Rückkehr getödet, sein Heer aber gefangen” (GM, S. 34)
„împotrivindu-să a primi această supunere și dare de dajdie a arhiepiscopului de Grai ” (IM, f. 25 ^v)	„widersetzten sich dieser Steuerung” (GM, S. 67)
„Drept aceia craiul Ludovic s-au mulțămît la urmă numai cu învoiala ce au făcut cu Bogdan sau cu Draguș ” (IM, f. 34 ^r)	„Endlich bequemte sich der König // Ludewig zu einem Vergleiche, wodurch [...]” (GM, S. 88–89)
„ Și tot cu sfatul acestui Theoctin ar fi rădicat sloavele lătinești” (IM, f. 42 ^v)	„Die lateinischen Buchstaben abgeschafft” (GM, S. 109)
„îndatorindu-să [...] ca pe tot anul să dé [...] un bir hotărît de 200 camiri (măsurî cîte de 12 ocuna) de moron ” (IM, f. 46 ^v)	„[verpflichtete sich] zu einem jährlichen Tribut von 200 Fuder Hausen ” (GM, S. 120)
„Jumătate de frate [...] adecă făcior afară de cununie lui Alecsandru, vvodul cel bun ” (IM, f. 49 ^v)	„Unehliches Halbbruder” (GM, S. 130)
„După aceasta au rămas il locul lui Alecsandru , Petru al 4le ce era mai de aproape de rudenie cu dînsul și au domnit toată Moldova” (IM, f. 51 ^r)	„Nunmehr trat sein nächster Vetter, Peter IV., in seinen Platz und beherrschte die ganze Moldau” (GM, S. 132)
„Însă această ramășiță , nepăzind nici o rînduială la mergere sa ” (IM, f. 61 ^v)	„Dieser letzte beobachtete keine Ordnung” (GM, S. 159)
„ Tocma întru această vreme , pre cînd au făcut craiul leșesc cu tătarii tocmală ” (IM, f. 68 ^v)	„Da er [Sighismund] dieses that ” (GM, S. 176)
„și s-au închinat lui ca unui născut mai mare a lor, măcar că mai înainte fusasă numai un păscari prost ” (IM, f. 70 ^v)	„Und huldigten den bisher verachteten Mann als ihrem geborenen Obernherrn” (GM, S. 180)
„Iar Sighismund, văzînd această pagubă au apucat alt drum mai simțători pentru Petru și l-au pîrît	„Nunmehr griff Sigismund zu den ärgsten Mittel und verlangte den Woywoden als einen Straßenräuber

la mai marele lui, la sultanul ca pe un tîlhari de drumuri” (IM, f. 75 ^r)	bei dem Großsultan” (GM, S. 191)
„Între aceste viind veste la Țarigrad de ucidere lui Ștefan și de răscoala ce să făcuse în țară , cum și de cercarea boerilor la împăratul Carol și la craiul Fărdinand ” (IM, f. 77 ^v)	„Inzwischen kam das Gerücht von dem Morde, dem Aufstande und dem Gesuch an kaiserlichen Hofe nach Konstantinopel” (GM, S. 197)
„în limba acé de procopsală di pi vremea aceia (limba lătinească)” (IM, f. 98 ^v)	„In der damaligen Gelehrten Sprache” (GM, S. 244)
„Însă la această apucare a lui numai cît i s-au pricinuit supărare, căci cazacii ș-au oprit pentru sine Tighine și ardelenii Cetatea Albă sau Achermanu ” (IM, f. 109 ^v)	„Bei diesen Unternehmungen hatte er den Verdruß, daß die Kosaken die erste und die Siebenbürger die zweite Festung behielten” (GM, S. 269)
„arătînd că vor rămîne credincioși la cé dintîi, adecă la hotărîre sultanului ” (IM, f. 120 ^v)	„Und erklärte, daß sie für das erste unparteiisch bleiben wollten” (GM, S. 291)
„Iar pe de altă parte, agonisîndu-și asămine mare vrednicie în oamini sultanului un Dimitroșc Cantacuzino” (IM, f. 129 ^r)	„Allein ein anderer Mann, nämlich Demetraschko Kantakusan [...]” (GM, S. 308)

Unele intervenții ale traducătorului au și rolul de a accentua mai apăsător o anumită acțiune sau de a obține un efect dramatic suplimentar în expunere:

„[...] care ca un fulger fără veste au supus tot pămîntul” (IM, f. 5 ^v)	„[...] die plötzlich alles Land ... eroberten” (GM, S. 12)
„scoposul acestui om epihariematicos și tertipos ” (IM, f. 27 ^v)	„Die Absicht dieses unternehmenden Mannes” (GM, S. 72)
„pentru aceia era pămîntul pustiit și părăginit încît mai nu puté cineva să străbată printr-însul” (IM, f. 32 ^v)	„Daher war das Land wüste und beinahe unwegsam” (GM, S. 86)
„au pricinuit ungurilor mari zătîcnire și năvoe” (IM, f. 37 ^v)	„Und brachte die Hungaren in selbigen in großer Noth” (GM, S. 97)
„ca să supue și să împartă Moldova între sine” (IM, f. 41 ^v)	„Mit ihm die Moldau zu erobern” (GM, S. 106)
„ce mai virtos încă supușii lui Alecsandru ar fi intrat în Ungarie de ar fi prădat” (IM, f. 41 ^v)	„Daß seine Unterthanen in Hungarn raubten” (GM, S. 107)
„au prădat cu foc și cu sabie” (IM, f. 42 ^r)	„verheerte” (GM, S. 108)
„ El alți făciori n-au avut fără numai o fată care după părerea lui era să clironomisască scaunul domnii” (IM, f. 51 ^v)	„Er hatte nur eine Tochter, die, wie es scheint, sein Land erben sollte” (GM, S. 135)
„[...] ce au cerut ca să să împace cu craiul și să să învoiască” (IM, f. 53 ^v)	„erbot sich zu einem Vergleich” (GM, S. 138)
„Și pre cîți i-au cîștigat vii la mîna pre toți i- au ucis, pre alții puindu-i în țapă și pre alții despoindu-i de piele” (IM, f. 57 ^r)	„Und ließ die, die lebendig in seine Gewalt kamen, spießen oder schinden” (GM, S. 148)
„n-au putut să ajungă turcii ca să scoată prăzile și robii din mîna lor ” (IM, f. 57 ^v)	„[Stephan Bathor] sie [die Türken] nicht einholen konnte” (GM, S. 150)
„După aceasta, anul 1479, au mai cerut de iznoavă Cazămîr, craiul leșesc, ca să margă Ștefan însuș de față să jure, însă nici acum nu i s-au făcut după voință , ce i s-au trimis numai solie de au înnoit jurămîntul acel de multe ori poforit” (IM, f. 58 ^r)	„Der polnische König drang abermals (1479) auf die persönliche Huldigung , erhielt aber nur eine Gesandtschaft, die den oft abgelegten Eid wioederholte” (GM, S. 150)

„însă craiul, nesinchisindu-să de aceasta , au urmat drumul său cu statornicie ” (IM, f. 61 ^v)	„allein der König blieb auf seinem Wege” (GM, S. 159)
„iară Cițova era lângă Bitrița. În limba românească să cheamă aceste două cetăți Balta și Ciceul ” (IM, f. 61 ^r)	„So wie Czizova bei Bistritz” (GM, S. 159)
„ cu cel mai zburdat și mai desfrînat chip” (IM, f. 86 ^r)	„Auf die üppigste Weise” (GM, S. 216)
„[cheltuielile de război] ce-i cerea Laschi și despot zică ca nu sînt adevărați, ce numai iscodite de Laschi” (IM, f. 90 ^r)	„[Kriegskosten], die er für erdichtet ausgab” (GM, S. 225–226)
„ca să-l scape de moarte cé cumplită și cu rușine” (IM, f. 94 ^r)	„Dem schimpflicher Tode entreißen möchte” (GM, S. 234)
„ca să viclenească și să vîndă pre domnul său” (IM, f. 104 ^v)	„Um seinen Herrn zu verrathen” (GM, S. 256)
„ Neatinși și nevătămați” (IM, f. 105 ^v)	„unbeschädigt” (GM, S. 258)
„Irimiea, după ce au priimit domniia , au făgăduit în ivală” (IM, f. 113 ^r)	„Jeremias versprach öffentlich” (GMS. 276)
„Acest drept, după ce l-au cîștigat sultanul, l-au întins și l-au lățit” (IM, f. 122 ^v)	„Dieses Recht dehnte er ...” (GM, S. 295)
„pentru aceia au dat sarascheriului 30 de pungi de bani ca să-l năpăstuiască și să-l ucigă ca pre un rău” (IM, f. 133 ^r)	„Und dem Seraskier 30. Beutel gab, um ihn als einen Missethäter hinrichten zu lassen” (GM, S. 317)

Pe de altă parte, Nemișescu folosește și tehnica interpolărilor, adică introduce în text cuvinte sau fraze ce nu se regăsesc în original cu scopul de a explica sau clarifica textul sursă, obținînd astfel un efect de înstrăinare. Fără a segmenta lectura cititorului și a atrage atenția asupra caracterului străin al traducerii, așa cum se întîmplă în cazul gloselor, interpolările reprezintă o strategie prin care traducătorul își marchează prezența, mediind mai puțin ostentativ discrepanțele lingvistice și culturale între cele două texte (Nida, 1964, p. 138). Urmărind modelul de analiză a interpolărilor propus de Minuț și Lihaciu, identificăm în *Istoria Moldovei* lui Nemișescu secvențe intercalate prin „adverbul explicativ *adecă* urmat sau nu de două puncte, respectiv prin conjuncția coordonatoare disjunctivă *sau*” (Minuț & Lihaciu, 2014, p. 98–101). Identificăm la Nemișescu o serie de interpolări menite să explice un anumit termen sau cuvînt străin, pentru care traducătorul nu se decide asupra unui singur echivalent. Introducerea de sinonime cu etimologii diferite poate să fi servit încercării de introducere în limba română a unor neologisme de proveniență neo-latină cu o utilizare mai restrînsă la acea vreme:

„Pre mai marele sau protectoriul său, craiul Machidoniei” (IM, f. 3 ^r)	„den macedonischen Oberkönig” (GM, S. 6)
„sămînții sau neamuri” (IM, f. 6 ^r)	„Geschlechter” (GM, S. 14)
„un dmn mai mare sau han” (IM, f. 6 ^r)	„Oberfürsten” (GM, S. 15)
„răpitori sau tîlhari” (IM, f. 11 ^r)	„Räuber” (GM, S. 24)
„Această siguranțe sau neîngrijere” (IM, f. 17 ^v)	„Diese Sicherheit” (GM, S. 45)
„smîd sau lesă de pădure” (IM, f. 20 ^r)	„Ein Verhack” (GM, S. 52)
„pentru necredința sau hainsăcul său” (IM, f. 20 ^v)	„Seiner Treulosigkeit wegen” (GM, S. 52)
„asiații sau asienii” (IM, f. 19 ^r)	„Asiaten” (GM, S. 50)
„ape sau rîuri mari” (IM, f. 21 ^v)	„große Ströme” (GM, S. 55)
„ivirea sau izvodirea nogailor” (IM, f. 26 ^v)	„Ursprung der Nogaier” (GM, S. 69)
„legătura moșilor sau a procatuhilor săi” (IM, f. 40 ^r)	„Bündnis seiner Vorfahren” (GM, S. 103)
„evghenis sau nemiș” (IM, f. 56 ^r)	„Baronen” (GM, S. 145)
„Testamentul sau așezămîntul de pace” (IM, f. 58 ^v)	„Stillstandsakte” (GM, S. 152)

„au fost părtaș la sfâr[î]mare sau stropșire de la Mohaci” (IM, f. 69 ^v)	„Die an der Niederlage bei Mohacz Theil nahmen” (GM, S. 179)
„numai ficheamiei sau dregătorii cei mai mari a inicerilor” (IM, f. 73 ^r)	„Nur die obersten Offiziere der Janitscharen” (GM, S. 186)
„Toate prăznuirile și țărămoniile acele” (IM, f. 73 ^r)	„Alle Feierlichkeiten” (GM, S. 187)
„pălânci sau meterez” (IM, f. 73 ^v)	„Wagenburg” (GM, S. 188)
„[să prefacă] în ținut sau pașalîc turcesc” (IM, f. 76 ^r)	„In türkische Provinz [zu verwandeln]” (GM, S. 193)
„al doile hatman sau arhistratig leșesc” (IM, f. 79 ^r)	„Unterfeldherr” (GM, S. 200)
„pre un Iacob amăgitori și bîrfitori” (IM, f. 80 ^v)	„einen gewissen Jakob, ein Ebentheuer” (GM, S. 204)
„scriitori sau grămatic” (IM, f. 81 ^r)	„Schreiber” (GM, S. 205)
„au făcut cunoștință cu dascăli de învățatura credinții calvinești și a unitarilor sau a arienilor” (IM, f. 82 ^r)	„lernte er reformierte und socinianische Glaubenslehren kennen” (GM, S. 208)
„alt vad sau trecătoare // prin Săreti” (IM, f. 84 ^r –84 ^v)	„eine Fahrt in Ströme” (GM, S. 212)
„a curățanii sau a făciorii” (IM, f. 87 ^r)	„Keuschheit” (GM, S. 218)
„să pune înainte pușcilor și a istrumenturilor celor de foc a dușmanilor săi” (IM, f. 87 ^v)	„stellten sich dem Feuegewehr der Ausländer entgegen” (GM, S. 219)
„sardar sau mai mare peste călărime” (IM, f. 89 ^v)	„Befehlhaber über die Reiterei” (GM, S. 224)
„birul sau harajul” (IM, f. 101 ^v)	„Zins” (GM, S. 250)
„darul sau peșcheșul obicinuit” (IM, f. 102 ^v)	„das gewöhnliche Geschenk” (GM, S. 252)
„le-au slujit turcilor ca un părete sau meterez” (IM, f. 105 ^r)	„Ihnen als einer Brustwehr zu dienen” (GM, S. 257)
„stema sau marca Moldovii” (IM, f. 109 ^r)	„Wappen der Moldau” (GM, S. 268)
„congresurile sau adunările cele de sfat” (IM, f. 109 ^r)	„Reichsversammlungen” (GM, S. 268)
„solii sau capi chihaelimlui la Țarigrad” (IM, f. 115 ^r)	„seine bevollmächtigten Abgeordneten in Konstantinopel” (GM, S. 280)
„sfințirea sau hărăzirea ordenului” (IM, f. 120 ^r)	„Einweihung des Ordens” (GM, S. 292)

Un al doilea caz de interpolări este reprezentat de toponime and antroponime, pentru care nu exista la acea vreme o grafie standardizată:

„poate la Bog sau la Buh” (IM, f. 24 ^r)	„vermuthlich vom Bog” (GM, S. 63)
„Astru Castron sau Ackerman” (IM, f. 40 ^v)	„Asprokastron” (GM, S. 104)
„Și oraș Braclau // Braslău sau Breslav” (IM, f. 45 ^v –46 ^r)	„die Stadt Braclaw” (GM, S. 118)
„Bula lui Papa Evlavie sau Pius al doile” (IM, f. 52 ^v)	„P. Pius II. Bulle” (GM, S. 136)
„Ioan sau Ivonia” (IM, f. 96 ^v , 98 ^r)	„Ivonia” (GM, S. 240, 243)
„Bucobilo sau Buceci” (IM, f. 116 ^r)	„Bucobilo” (GM, S. 282)
„Priveliștea sau Theatru de istorie a toată lumea” (IM, f. 117 ^r)	„Schaubühne der Weltgeschichte” (GM, S. 284)

Cîteodată, secvența interpolată este inclusă între paranteze, fapt ce atrage și grafic atenția asupra naturii explicative și asupra imixtunii traducătorului în narațiune. Și în acest caz poate fi vorba de încercarea lui Nemișescu de a introduce în limbă o serie de neologisme, fără însă să sacrifice înțelegerea frazei:

„cu stăpînire pămîntului celui neted (cîmpul)” (IM, f. 10 ^v)	„mit dem Besitz des flachen Landes” (GM, S. 25)
„lege lutorăcească și cé helvițanească (calvinească)” (IM, f. 26 ^r)	„Lutheranischen und helvetische Glaubensgenossen” (GM, S. 68)
„rînduiește cîte un ghinăral vicari (deplin vechil)” (IM, f. 37 ^r)	„bestellt einen Generalvikarius” (GM, S. 95)

„Vvozia de famelic (Ștuzi)” (IM, f. 43 ^v)	„Geschlechtsfürsten” (GM, S. 112)
„Istorie moldovenească pentru neamul boeresc (Nemișul Evghinis)” (IM, f. 56 ^r)	„In der moldauischen Geschichte der Adel” (GM, S. 145)
„s-au rădicat cu 80000 de ostaș și au vinit drept la Suceavă și au blogarisit (incuingiurat cetatea) ” (IM, f. 60 ^v)	„rückte er mit 80000 Mann gerade vor Sutschava und belagerte diese Stadt” (GM, S. 157)
„pentru aceia număsc ei și Moldova Bogdan sau Bogdania (adecă Țara lui Bogdan)” (IM, f. 69 ^v)	„[...] nennen daher die Moldau nach ihm, Bogdan oder Bogdania” (GM, S. 177)
„Astrologiia (cetire stelelor)” (IM, f. 81 ^r)	„Sterndeuterei” (GM, S. 206)
„[vinisă] în Țările de Jos (sau Niderlanda)” (IM, f. 81 ^v)	„nach den Niederlanden” (GM, S. 206)
„șircumstanție (peristasis)” (IM, f. 88 ^v)	„Umstände” (GM, S. 222)
„O parte de boerii moldoveni (sau un taraf)” (IM, f. 117 ^r)	„eine Partei” (GM, S. 284)

Dat fiind faptul că textul vorbește despre realitățile românești, numărul interpolărilor este relativ redus față de alte traduceri de texte istorice.

Istoria Moldovii este un caz cu totul aparte, căci reprezintă o lucrare scrisă în germană de un istoric german, pentru un public german avizat care, însă, vedea în Moldova un ținut îndepărtat și exotic. Textul este apoi tradus în română pentru un public român, care nu avea nevoie întotdeauna de explicații, fiind confruntat cu o istorie a propriei culturi care ilustrează elemente familiare și cunoscute. Astfel, în multe cazuri în care Gebhardi oferă grafii diferite pentru denumiri de orașe, ape sau cetăți sau denumiri diferite pentru unele realități moldovenești sau turcești (funcții în aparatul de stat), Nemișescu transpune doar o singură denumire, probabil cea cu cea mai mare uzanță în limba română:

„bisărici” (IM, f. 16 ^v)	„Versammlungshäuser oder Kirchen” (GM, S. 43)
„la rîu Milcovul” (IM, f. 25 ^r)	„Nylko oder Milko” (GM, S. 66)
„în Cetate Albă” (IM, f. 26 ^r)	„in Nester Freibat oder Akirman” (GM, S. 68)
„Nogai” (IM, f. 28 ^r , 31 ^r)	„Nogaier oder Nogerier” (GM, S. 73, 81)
„să cheamă tătarii de Bugeag” (IM, f. 30 ^v)	„Budgakische oder butschiakische Tataren genannt” (GM, S. 80)
„Căușeni” (IM, f. 30 ^v)	„Kauschany (Kauschan)” (GM, S. 81)
„la Akerman” (IM, f. 31 ^v)	„nach Moncastro oder Akirman” (GM, S. 83)
„zimbru” (IM, f. 34 ^v)	„Dzimbr oder Büffel” (GM, S. 90)
„anume Iancu” (IM, f. 34 ^v)	„der Hänsschen (Jatzko)” (GM, S. 90)
„la Suceavă” (IM, f. 37 ^v)	„zu Soczczow (Sutschava)” (GM, S. 96)
„Svitrigail” (IM, f. 39 ^v)	„Svitrigaello (Svitrigal)” (GM, S. 101)
„Bîrladul” (IM, f. 41 ^r)	„Berlith (Burlad)” (GM, S. 105)
„Akermanul” (IM, f. 41 ^r)	„die Stadt Fejevar oder Belegrod (Ackjerman)” (GM, S. 105)
„adecă în boeri de sfat și boeri de divan și aceștie din urmă” (IM, f. 42 ^v)	„die der geheimsten Rathe (Bojaren de sfat) und die der Bojaren der großen Rathe (Bojaren de divan)” (GM, S. 110)
„s-au făcut sluji domnești și boerești și unii să strămută prin țară ca o turmă de dobitoace fără îmbrăcăminte, fără corturi și fără trăsuri” (IM, f. 44 ^r)	„wurden Knechte des Fürsten (Domnesk) oder der Bojaren (Bojeresk) , und ziehen jetzt, entweder gleich einer Heerde (Watra) Vieh , fast ohne Kleidung und ohne Zeit und Wägen im Lande umher” (GM, S. 113)
„Cernăuți” (IM, f. 48 ^v)	„Czernowitz, Tschernanz oder Tzernowitz” (GM, S. 127)

„Cetății Chile” (IM, f. 49 ^r)	„Keleja (Kilia)” (GM, S. 128)
„tot muntele din Bucovina” (IM, f. 55 ^v)	„das ganze Gebirge im Eichenwalde (Bukowina)” (GM, S. 144)
„Dumbrava Roșie” (IM, f. 62 ^r)	„der rote Wald (Dumbrava Roschie)” (GM, S. 159)
„au năvălit în Pocutie” (IM, f. 66 ^r)	„in Pokuze oder Pokutien” (GM, S. 170)
„Caminița” (IM, f. 66 ^v)	„Kaminick (Kaminiec)” (GM, S. 171)
„Petru Rareș” (IM, f. 70 ^r)	„Peter Rares oder Raresch” (GM, S. 180)
„afară de sînjac” (IM, f. 72 ^v)	„außer der Amtsstandarte (Sandschak)” (GM, S. 186)
„Isacce” (IM, f. 76 ^v)	„Ishaklua (Isakscha)” (GM, S. 194)
„un Petru Lăpușneanul vel stolnic” (IM, f. 79 ^r)	„der Großstolnik oder Truchseß, Peter Lapusnienutus” (GM, S. 200)
„cu Rucsandra” (IM, f. 80 ^r)	„mit Ruxandra oder Roxandria” (GM, S. 203)
„Albreht Lașchi” (IM, f. 83 ^v)	„Albrecht Laßki (oder von Laßko)” (GM, S. 210–211)
„vlădici” (IM, f. 89 ^v)	„Bischöfe oder Vladikas” (GM, S. 223)
„postelnic mare” (IM, f. 89 ^v)	„Großpostelnik oder Oberhofmeister” (GM, S. 224)
„Tighine și la Cetate Albă” (IM, f. 104)	„Teinize oder Teinien (vermuthlich Tigine oder Bender) und Ackjermann” (GM, S. 255)
„Vasile Lupul, voievod, ce fusă să vornic mare” (IM, f. 123 ^r)	„der Oberrichter oder Vornikul Basilius Lupulo” (GM, S. 296)
„să-ș scoată mucarel mari” (f. 122 ^v)	„eine größere schriftliche Bestätigung (Mukayrer) auslösen” (GM, S. 295)
„cum și din obiceiurile celi înrădăcinate nescrisă a Moldovii” (f. 123 ^v)	„Ingleichen aus den mündlichen fortgepflanzten Landesrechten oder Gewohnheiten (Obytschaj)” (GM, S. 298)
„pre cel dintii capichiae sau sol a lui Ștefan” (f. 126 ^v)	„sein erster Abgeordnete bei der Pforte (Kapihaja)” (GM, S. 304)
„în oastea lui Husăin Pașa” (f. 128 ^v)	„in dem Heer des Bassa Chussain oder Hussein” (GM, S. 307)

În aceeași linie de adaptare a textului sursă la publicul țintă sau poate și datorită cunoștințelor reduse de latină, Nemișescu elimină în multe cazuri referințele bibliografice, indicate cu multă acribie de către Gebhardi. Notele de subsol ample, cu redări în latină a titlaturilor sau denumirilor, cu analize comparative a datelor în diferitele surse sînt puternic prescurtate sau chiar eliminate. De multe ori însă această omisiune este semnalizată prin lăsarea unui spațiu liber în manuscris. Este posibil totuși ca Nemișescu să fi intenționat să revină asupra pasajelor în cauză, în eventualitatea în care ar fi pregătit manuscrisul pentru tipărire.

„ce să găsește în Dl. Prai, f. 140” (IM, f. 33 ^v)	„In Herrn B. Pray Diss. Hist. Crit. In Annales vet. Hunnor., p. 140 stehet” (GM, S. 88)
„Hrisoavele celor de primire protexie a lui Roman și a lui Ștefan din anul 1393 și 1395 sînt la [spațiu liber]” (IM, f. 38 ^r)	„des Romans und Stephans Huldigungsurkunden von Jahr 1392 und 1395 sind in Hrn. Dogiel Cod. Dipl. Polon. T. I, p. 599, 600 ” (GM, S. 98)
„au rînduit un osăbit incvițător în Moldova” (IM, f. 48 ^r)	„Einen besonderen Inquisitor hereticæ pravistatis in Regno Moldaviæ zu ernennen. Bulla d.5. Nov Julii 1446 in Farlatti Illyrico sacro T. IV, p. 70 ” (GM, S. 123)
„[...] nu este numele său Bogdan, precum să vede întru acest period adecă [spațiu liber]” (IM, f. 70 ^r)	„[...] hat er den Namen Bogdan nicht, vermöge folgende Stelle: Quia cum magnificus Dominus Ion Petrus Woiewoda Terræ Moldaviensis fedem patris fui Stephani Woiewoda et fratris fui Ioannis Bohdani et nepotis fui Iohannis Stephani Woiewodæ

	nuper defuncti affectus” (GM, S. 180)
„O alcătuiți a lui din anul 1555 supț Petru [spațiu liber] să găsaște în scrisorile lui Șardei pentru ghermani, tom 2, f. 1803” (IM, f. 82 ^r)	„Eine von ihm lateinisch verfasste Narratio de Morini quod Terovanam vocant, atque Hedini expugnatione, deque Proelio apud Rentiacum Ann. 1555 ist in Schardii Scriptoribus rer. Germ. T. II, p. 1803 eingedruckt” (GM, S. 207)
„il vede însuș acest tetlu al său. [spațiu liber]” (IM, f. 85 ^v)	„[...] durch den folgenden Titel: Ioh. Iacobus Heraclides Basilicus Despota Insularum Sami, Phari et Dorydis verus heres et Dominus regni Moldaviæ atque Palatinus finium terræ Transalpinensium vindex libertatis Patriæ. S. Sigleri Chronologiam rer. In Belii adparati ad. Hist. Hung., p. 84 ” (GM, S. 215)
„au priimit Moldova în titlu lor ca o țară de clironomie a lor, care titlu [spațiu liber]” (IM, f. 129 ^r)	„Die Moldau als ein ihnen gehöriges Erbland in ihren Titel. Dieser lautet in der Constitutione definitoria sacre angelicæ auratæ Constantinianæ militiæ, augusti ordinis, megalomartyris Georgii, Hamb. 1756, also: Joh. Rudolphus Cantacuzenus, Angelus, Flavius, Commenus, Valachiæ, Moldaviæ et Bessarabiæ dux, despota Pelloponensis, Thessaliæ, Macedoniæ, S.R.I. itrius que Pribiceps, Alhutæ et Mehedinitiarum Ethnarcha, Marchio in Hylphow, Romanatz, Theleorman, Jalomicæ, Dembovicæ, Prahowæ, Argesi, Czernecz et Slatinæ, citra et ultra Danubii Ripas et Transalpinarum ner non Salinarum Theleg hæ hereditario Domino et Dynastæ, Comiti Epidauri, Corinthi et Apostolici Regni Hungariæ, Baroni in Mohyllow, Affumatz, Zeupoaghæ, utriusque Philipeshti, uterorumque // Fendorum, Territorium et possessionum allo dialum Serensis domus Cantecuzenæ per Ukraynam et Transylvaniam absoluto perpetuo Domino, Sac. Angel. Aur. Constantin Militiæ insignis ord. S. Mart. Georgii jure fanguinis hæreditarius Magister [...] ” (GM, S. 309–310)

Nemișescu urmează frază cu frază textul lui Gebhardi și rareori intervine. Există însă omisiuni pasagere, datorate fie neatenției, fie dorinței de a evita expresii incomode. De exemplu:

„un alt ghet Dechebal” (IM, f. 3 ^v)	„ein anderer unternehmender Gethe” (GM, S. 7)
„era neplăcută petrecere” (IM, f. 6 ^v)	„der feste und unveränderliche Aufenthalt” (GM, S. 15)
„Încă un ținut din Ardeal” (IM, f. 14 ^r)	„eine hungarisch siebenbürgische Landschaft” (GM, S. 36)
„au îndreptat pe cumani la fugă” (IM, f. 15 ^r)	„verleitete die westlichen Kumanen zur Flucht” (GM, S. 39)
„trecînd Dunăre cu luntri și cu alt feli de vasă ” (IM, f. 15 ^t)	„[fuhren] auf Schiffen, Rähnen und Schläuche über die Donau” (GM, S. 39)
„ațița cumani încît au fost trebuință de au rînduit Papa un osăbit arhiereu pentru cumani” (IM, f. 15 ^v)	„ Bekehrte Kumanen, daß der Pabst einen Bischof der Kumanen verordnete” (GM, S. 40)
„Însă acește fiind bogați și făcîndu-să apropieț ungurilor prin dare de aur” (IM, f. 16 ^t)	„Allein da sie reich waren und durch ihre Geldvorschüsse und ausländische Waaren sich unentbehrlich machten ...” (GM, S. 42)
„Însă aceste tocmele n-au putut să le îplinească cavalerii” (IM, f. 23 ^t)	„Diese Bedingungen konnten die Ritter wahrscheinlich nicht erfüllen” (GM, S. 59)

„cum că el au stăpînit pămîntul grecilor despre miazănoapte” (IM, f. 28 ^r)	„[...] daß er das Land der Griechen gegen Norden am schwarzen Meere ” (GM, S. 74)
„1768, 1769” (IM, f. 31 ^r)	„1768, 1769, 1770 ” (GM, S. 81)
„Valahie Mare” (IM, f. 32 ^v)	„Wallachia major, inferior five orientalis ” (GM, S. 85)
„dar și Iorga fu împins de Roman al doilé, feciorul lui Petru” (IM, f. 39 ^r)	„Aber dieser mußte // im elften Jahre seiner Regierung dem Sohne des Peters, Romanus II weichen” (GM, S. 100–101)
„în care hrisov să cheamă Ștefan” (IM, f. 45 ^v)	„in welcher er <i>fidelis Sigismund</i> genannt wird” (GM, S. 117)
„au făcut armenii și în orașale Moldovii fabrice de mătasă” (IM, f. 46 ^v)	„auch wohl [...] in ihren sieben moldauischen Städten Seidenwebereien angelegt” (GM, S. 120)
„pre cea mai bună cetate a Moldovii” (IM, f. 52 ^v)	„eine der besten moldauisch- hungarischen Festungen” (GM, S. 137)
„au trimes scrisoare cătră sultanul și cătră pașii cei mai de aproape” (IM, f. 60 ^v)	„bat schriftlich den Sultan und den nächsten türkischen Statthalter, nämlich den Bassa von Silitria, Messiched um Hilfe” (GM, S. 157)
„au indeplecat pe făciorul hanului” (IM, f. 68 ^v)	„ermunterte den ältesten Sohn des Chans” (GM, S. 176)
„le-au aflat mai cu greșeală” (IM, f. 81 ^r)	„ unvollkommen und unrichtig waren” (GM, S. 205)
„pre toț[i] ostaș[ii]” (IM, f. 91 ^v)	„die ausländschen Besatzungen” (GM, S. 229)
„și pentru ca să-l poată amăgi, au pus pricină și s-au tot tras de la țăr murile Dunării înapoi” (IM, f. 104 ^v)	„um das letztere thun zu können, zog er sich unter einem scheinbaren Vorwande so lange vom Donauufer zurück” (GM, S. 256)
„Iară cazacii nu le-au primit” (IM, f. 105 ^v)	„Diese verwarfen die Kosaken. Nicht aber die Moldauer ” (GM, S. 258)
„[prin îdemnarea lui] Șarban Cantacuzino” (IM, f. 131 ^v)	„auf Zurathen Serban Kantakuseno, des Woywoden der Walachei ” (GM, S. 314)
„au luoat cu sine multe lucruri sfinte și vasa bisăricești” (IM, f. 134 ^v)	„nahmen viele Heiligthümer und Kirchengefäße, die die Moldauer sehr hoch schätzten ” (GM, S. 320)

Există de asemenea și o serie de pasaje prescurtate, în care traducerea românească redă ideea generală a textului german, fără a urmări îndeaproape construcția sintactică originală:

„Însă poronca la aceste să nu vie de la Sighismund, ce de la craiul leșesc” (IM, f. 40 ^v).	„Doch sollte ihm der Befehl zukommen nicht vom Sighismund unmittelbar, sondern vom polnischen Könige zugefertigt werden” (GM, S. 104).
„au înduplecat craiul unguresc pe Ștefan de au făgăduit de va da Pocutia iarăș înapoi la leși” (IM, f. 65 ^r).	„Der polnische König verklagte den Woywoden bei dem Könige von Hungarn, als bei seiner Obrigkeit, und dieser bewegte ihn, zu versprechen, daß er Pokuce zurückgeben wolle” (GM, S. 167).
„Macșămilian au văzut dintru aceste scrisori cum că apucare lui Despot dă a nădăjdui o norocită urmare, însă cu toate aceste nu s-au înduplecat la cererea lui” (IM, f. 83 ^v).	„Aus diesen Briefen sah Maximilian, daß die Unternehmung sich auf eine sehr gute Hoffnung eines glücklichen Erfolgs gründe. Allein er fand es dennoch bedenklich, an selbigen Theil zu nehmen, und wies den Despoten für das erste ab” (GM, S. 210).
„cu craiul leșesc au înoit legătura de ajutori și de preteșug” (f. 85 ^v).	„Der König von Polen erkannte den Despoten als Woywoden der Moldau und erneuerte das Hilfs- und Freundschaftsbündnis” (GM, S. 215).
„iar armenii, împotrivindu-să // dîrziei și sabiei lui, le-au răsipit pentru aceia doi tîrguri, anume Natu și	„Die Armenier widerstanden erst seine Zumuthungen, nachher aber seinem Schwerte und

Vaslui” (IM, f. 97 ^r –97 ^v).	seiner Fackel, und blieben ihren Glaubenslehren getreu, obgleich er 1570 zwo ihrer Städte, Natin und Vaslui zerstörte” (GM, S. 241).
„s-au întors înapoi împreună cu Caplan Pașa și au dat război cu biruință răscolnicilor și i-au sfirmat. Și supuind și orașul Iașii, s-au pus iarăș în stăpînire domnii” (IM, f. 127 ^r).	„[...] kehrte mit Kaplan Bascha im Anfange des nächsten Jahres 1672 zurück, schlug die Anführer bei Kischniou auf das Haupt, eroberte Jaschy und setzte sich wieder in den Besitz seines Fürstenthums” (GM, S. 306).
„au început a neg[u]țătorii cu pietri buni și au dăruit sultanului la tăere împrejur a fiului său o cișme de argint aruncătoare de apă foarte cu meșteșug lucrată.” (IM, f. 129 ^r).	„[...] einen Juwelenhandel angefangen hatte, schien sich ein ebenso großes Verdienst, um den Sultan durch einen künstlichen silbernen Springbrunnen erworben zu haben, den er dem Sultan bei dem Fest der Beschneidung seiner Söhne zum Geschenk brachte” (GM, S. 309).

Pe lângă omisiunea ultimelor pagini din lucrarea lui Gebhardi, Nemișescu mai trece din cînd în cînd cu vederea explicațiile mai ample ale autorului german, fără ca o analiză a acestora să ne releve o anumită intenție sau un scop al eliminărilor.

„să vede din războaiele lituanilor și a leșilor și din jaloba lui Uzbuca către Papa, anul 1240 ce au dat pentru leși și pentru unguri, că ar fi mergînd de ar fi prădînd peste hotar. Dl. Proc, f. 141” (IM, f. 32 ^v).	„siehet man aus den Heereszügen der Litthauer und Polen und an Usbecks bei dem Pabste 1240 angebrachten Klage, und die Polen und Hungarn über seine Grenzen streiften (Hern Pray Dssert. P. 141). Denn da die Litthauer niemals eher Widerstand fanden, als bis daß sie über den Don gekommen waren, auch 1398 eine besiegte tatarische Horde, die in der äussersten Provinz am Don sich aufgehalten hatte, mit sich über den Strom führten, so muß das tatarische Reich sich mit dem Ufer des Dons gegen Westen geendiget haben ” (GM, S. 86).
„iar țigani în limba lor să cheamă rom” (IM, f. 44 ^v).	„Ein Zigeuner heißt in der Moldau Roma. Und Herr Sulzer schlägt die Menge der Zigeuner in der Moldau und Walachei zusammen etwa 1000 Personen an ” (GM, S. 114).
„ca să urmeză la acest război pre o cale hotărîta” (IM, f. 63 ^v).	„Auf einem vorgeschriebenen Wege zu bleiben und zu Verhütung eines weiteren Mißverständnisses die Entscheidung der zwischen ihren Unterthanen entstehenden Streitigkeiten gewissen Hauptleuten zu übertragen ” (GM, S. 165).
„au ținut hătmanie pînă la anul 1683” (IM, f. 130 ^r).	„und es [das Amt des Hetmans] bis 1683 geblieben ist. Allein weder die Jahre noch die Bestellung zum Hetman überhaupt stimmt mit der Geschichte des kosakischen Staats überein. Denn die Kosaken unterwarfen sich 1669 der Pforte, behielten aber ihren Hetman Doroschensko, und da dieser im Jahr 1677 unter der russischen Hoheit trat, gab der Großsultan denen Kosaken, die ihm getreu blieben, den Georg Kiemieluiski zum Hetman. Dieser kämpfte drei Jahre mit dem Hetman, den der russische Zaar eingesetzt hatte, und kam endlich in einem Gefecht um das Leben. Die Ukraine wurde von den Türken schon 1677 verloren, und blieb bis auf einem polnischen kleinern Theil bei Rußland ” (GM, S. 311).

Nemișescu este un traducător în mare parte invizibil, așa cum îl definește Venuti, căci reușește în mare măsură să confere traducerii sale aparența unui text autonom, naturalizînd sau mai bine spus re-naturalizînd *Istoria Moldovii* pentru publicul românesc. Nu reușește însă întotdeauna, căci limitările lingvistice, dar

și dorința de a purifica limba română de grecisme sau de turcisme îl fac să opteze pentru termeni neologici care pentru publicul cititor de la acea vreme aveau cu siguranță un puternic efect de ‘înstrăinare’. Astfel împrumuturile din greacă, precum „arhistratig”, „politie”, „clironom”, „a clironomisi”, „diadoh”, „a metaherisi”, „evghenis”, „ipolipsis”, „pronomie”, „a sigurisipi”, alternează cu împrumuturi slavone, precum „crijaci”, „gubernie”, „cneaz”, „samoderjet” și „răscolnic”. Mult mai multe din punct de vedere numeric sînt însă neologismele neolatine, cu etimologie diversă, cum ar fi „armistiție”, „canțalarie”, „colonie”, „corespondenție”, „dialecturi”, „diplomă”, „gheneral”, „gvardie”, „magazie” (cu sens de revistă), „palatin”, „partezan”, „patrie”, „patrioți”, „privileghii”, „protecsie”, „răcomandație”, „răzidenție”, „sistimă”, „stemă”, „theatru”, „tiran” (Ursu, 1997, p. 16–17 și Bordeianu & Bordeianu, 2009, p. 7–15).

4. Concluzii

Istoria Moldovei reprezintă un exemplu interesant pentru re-naturalizarea istoriei române, prin traducerea unui text de prestigiu din istoriografia germană în limba română, completînd astfel cu date și perspective noi propria cunoaștere și percepție a istoriei naționale. Imaginea despre sine este împletită elegant cu perspectiva externă a celuilalt, iar rezultatul reprezintă o îmbinare fluentă între un discurs natural și familiar și elemente de înstrăinare ce relativizează discursul propagat de tradiția istoriografică moldovenească printr-o prezentare a faptelor dintr-o perspectivă exterioară. Analiza traductologică ilustrează că acest joc între familiar și străin se realizează atît prin decizia de traducere în sine, prin selecția textului, cît și prin introducerea și/sau eliminarea de pasaje. Mai mult decît atît, alegerile lingvistice pe care traducătorul le face, conștient sau nu, în diferite cazuri punctuale pot fi analizate prin prisma aceleiași intenții de naturalizare și totodată de forțare a limitelor lingvistice consacrate pentru a obține un discurs modern care, prin apel la autoritatea științifică germană, va fi pregătit drumul către discursul oficial al emancipării și independenței naționale cîteva decenii mai tîrziu.

Bibliografie

- Baar, M. (2010). *From general history to national history: the transformation of Wialliam Guthrei's and John Gray's 'A General History of the World' (1736–1765) in Continental Europe*, în Stockhorst, S. (ed.), *Cultural Transfer through Translation. The Circulation of Enlightened Thought in Europe by means of translation*, Editura Rodopi, Amsterdam, p. 63–82.
- Bordeianu, M. & Bordeianu, C. (2009). *Argument*, în „Ludwig Albrecht Gebhardi. Istoria politică a Dachiei și a neamului românesc. Tomul I”, ediție îngrijită, note și glosar de M. Bordeianu și C. Bordeianu, Editura Vasluiana 1998, Iași, p. 7–15.
- Chiriac, A. (2022). *The 'Entangled history' of historiography. 'Allgemeine Weltgeschichte' in its Romanian translation. Book circulation and knowledge transfer*, în Chiriac, A., Bruckner, A. et al. (eds), *Re-Configuring Romanian Culture on its Way towards Modernity. Romanian Translation Practice in the Age of Enlightenment (1770–1830)*, Hartung Gorre, Konstanz, p. 141–161.
- Dima, E. & Dima, G. (2016). *Traducători romîni și traduceri laice din secolul al XVIII-lea*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.
- Lungu-Badea, G. (2014). *Rumänische Übersetzungen im 18. Und 19. Jahrhundert. Politische, sprachliche, ethische un ästhetische Problemstellungen*, în Schippel, L., Jeanrenaud, M. & Richter, J. (eds), *Traducerile au de cuget să îmblînzească obiceiurile...“ Rumänische Übersetzungsgeschichte – Prozesse, Produkte, Akteure*, Editura Frank & Timme, Berlin, p. 33–60.
- Minuț, A.M. & Lihaciu, I. (2014). *Interpolarea ca strategie de traducere a Istoriei universale, adecă de obște, care cuprinde în sine întîmplările veacurilor vechi, versiune în limba romînă de Ioan Piuariu Molnar*, în Dima, E. & Corbea-Hoișie, A. (eds), *Impulsul Iluminismului în traduceri romînești din secolul al XVIII-lea*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, p. 91–136.
- Nida, E. (1964). *Towards a Science of Translating with Special reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*, E.J. Brill, Leiden, [Crossref](#).
- Ursu, N.A. (1997). *Ioan Nemișescu, autorul primei traduceri romînești a operei lui Dimitrie Cantemir Descriptio Moldaviae*, în „Arhivele Moldovei”, III–IV, p. 7–21.
- Ursu, N.A. & Ursu, D. (2004). *Împrumutul lexical în procesul modernizării limbii române literare. Studiu lingvistic și de istorie culturală*, Editura Cronica, Iași.
- Venuti, L. (2018). *The translator's invisibility. A History of Translation*, Routledge / Taylor & Francis, London / New York, [Crossref](#).
- Wiersing, E. (2007). *Geschichte des historischen Denkens. Zugleich eine Einführung in die Theorie der Geschichte*, Ferdinand Schöningh, Paderborn.